

Original Article (Qualitative)

Design and Leveling of a Sociological Model for the Development of Educational, Research, and Training Capabilities in Islamic Azad University

Majedeh Gholipour

Department of Social Sciences, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran.

Receive:

31 October 2025

Revise:

22 February 2026

Accept:

05 April 2026

Keywords:

Educational capabilities, Research capabilities, Pedagogical capabilities, Organizational transformation, Value creation, Educational quality

Abstract

The present study aims to design and level a sociological model for the development of educational, research, and pedagogical capabilities in Islamic Azad University. The research method is qualitative and applicable in nature. The statistical population of the study consisted of 21 faculty members from the branches of Islamic Azad University in Tehran Province, selected through purposive sampling by the data saturation technique. Data were collected through semi-structured interviews. The findings were analyzed by thematic analysis and MICMAC software.

The results of the thematic network analysis indicated that six organizing themes, eighteen basic themes, and seventy-eight initial codes constitute the sociological components and categories for the development of educational, research, and pedagogical capabilities in Islamic Azad University. The organizing themes were presented in the form of six dimensions: organizational transformation, macro educational and research policies, environmental characteristics, optimal quality of educational–research and pedagogical knowledge enhancement, value creation, and improvement of educational and research quality management.

Based on the results of the MICMAC analysis, the organizing themes of organizational transformation, macro educational and research policies, environmental characteristics, and optimal quality of educational–research and pedagogical knowledge enhancement were positioned within the linkage factors area, while the organizing themes of value creation and improvement of educational and research quality management were classified within the dependent factors area.

Please cite this article as (APA): Gholipour, M. (2026). Design and Leveling of a Sociological Model for the Development of Educational, Research, and Training Capabilities in Islamic Azad University. *Management and Educational Perspective*, 8(1), 468-488.

<https://doi.org/10.22034/jmep.2026.423247.1264>

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business

Corresponding Author: Majedeh Gholipour

Email: majedeh.gholipour@iau.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

In today's world, universities are considered among the most valuable resources available to societies for progress and development, consistently playing a fundamental role in both material and spiritual advancement. Proper investment in this sector plays a crucial role in creating opportunities and facilities for future generations and in guiding comprehensive national development (Ghasemi Gilvaei & Ghorbani Param, 2025). In reality, universities and higher education institutions operate as complex social systems within their environments. On one hand, they influence their surroundings and related transformations from various scientific, educational, service, cultural, social, political, and economic perspectives. On the other hand, they are themselves influenced by environmental conditions and ongoing changes (Tahmasab & Dehghan Mangabadi, 2024). Naturally, it is desirable that this interaction be structured and guided in a way that maximizes its benefits for the development of both society and universities. Accordingly, universities and higher education institutions—particularly Islamic Azad University—are regarded as strategic centers whose outputs in terms of both quantity and quality are directly linked to sustainable social development (Rahmani Lashgari et al., 2024). Universities and higher education institutions, as the most prominent scientific bodies engaged in human development, serve as the driving force and intellectual engine of society and lead the movement toward comprehensive national development (Montella et al., 2022).

One of the most significant indicators of a country's comprehensive development is the existence of universities and higher education institutions. Attention to this matter has a long-standing tradition among nations worldwide, and the Islamic Republic of Iran is no exception (Alexandro & Basrowi, 2024). A brief review of the history of higher education in Iran clearly demonstrates that considerable efforts have been made across different periods to expand higher education, with the current era representing a peak in this attention and development (Jafari, 2022). One of the most important achievements of higher education is providing an appropriate platform for nurturing individuals' potential talents so that, through their development and cultivation, the path toward sustainable national development can be realized (Aljermawi et al., 2024).

Achieving sustainable national development is not possible unless universities and higher education institutions, in addition to producing, transferring, and disseminating knowledge, transform potential talents into actual capabilities (Mousavi et al., 2021). The fundamental mission of universities is to nurture talents and advance knowledge through education and scientific research, as well as to promote and develop sciences in order to provide committed and specialized human resources capable of meeting the legitimate needs of society. Islamic Azad University has taken valuable steps in this regard (Gravand et al., 2022).

This study attempts to examine scientific, educational, research, and pedagogical guidelines from a sociological perspective and to propose an optimal model for Islamic Azad University in Tehran Province. The present research seeks to answer the following scientific question: *How can a sociological model for the development of educational, research, and pedagogical capabilities in Islamic Azad University be designed and hierarchically structured?*

Theoretical Framework

Educational, Research, and Pedagogical Capabilities

From the beginning of human life until today, individuals have continuously progressed by learning various skills. On the other hand, learning any subject requires education. Through education, the skills and techniques necessary for continuing life can be transferred to learners (Zhu et al., 2024).

In its general sense, research includes any type of effort aimed at discovering truth or carefully examining a subject. This broad definition encompasses all forms of inquiry, ranging from daily and informal investigations to deep and scientific studies. In a more specific sense, however, research refers to systematic scientific investigations conducted according to a defined plan and using standard methods. In such research, questions are precisely formulated; data are collected and analyzed; and the results are presented accurately and in a documented manner. As a purposeful and systematic process, research not only plays a role in the production of knowledge but also serves as a powerful tool for solving complex problems and providing creative solutions. This scientific activity is considered the foundation of innovation and progress in all areas of life (Quan & Zhang, 2024).

Research activity is a dynamic and scientific process that involves discovery, exploration, and careful investigation to find answers to questions or solve problems. This activity is carried out by individuals who seek to expand the boundaries of knowledge and offer innovative solutions. Research can be considered a skill, a profession, or even a way of life that relies on critical thinking, curiosity, and perseverance (Sigahi & Sznelwar, 2023).

Rad (2024) conducted a study titled *Designing a Research Literacy Curriculum Model for Students of Islamic Azad University*. The results indicated that Islamic Azad University, based on the seven identified dimensions, can pursue two main approaches: first, the agency of the university in observing relevant considerations in strategic programs and daily activities; and second, the integration of academic issues within the domains of education, research, and technology in the university. Through these approaches and by utilizing the capacity of student-teachers, the university can play a valuable role in promoting a research-oriented culture within society.

Taheri Mashari (2024) conducted a study entitled *Designing a Multicultural Teaching Model for Professors*. The results showed that designing a multicultural teaching model for professors can be beneficial and effective in guiding and managing university classroom environments for students.

Research Methodology

The present study employs a qualitative and applicable research method. The statistical population consists of 21 faculty members from the Islamic Azad University branches in Tehran Province, selected through purposive sampling using the data saturation technique. The data collection instrument was semi-structured interviews.

Research Findings

To analyze the findings, thematic analysis and MICMAC software were used. The results of the thematic network analysis revealed that six organizing themes, eighteen basic themes, and seventy-eight initial codes constitute the sociological components and categories related to the development of educational, research, and pedagogical capabilities in Islamic Azad University.

The organizing themes were identified in the form of six dimensions: Organizational transformation, Macro educational and research policies, Environmental characteristics, Optimal quality of educational–research and pedagogical knowledge enhancement, Value creation, Improvement of educational and research quality management

According to the results of the MICMAC analysis, the organizing themes of *organizational transformation*, *macro educational and research policies*, *environmental characteristics*, and *optimal quality of educational–research and pedagogical knowledge enhancement* were located in the area of linkage factors, while the organizing themes of *value creation* and

improvement of educational and research quality management were classified as dependent factors.

Conclusion

The present study was conducted with the aim of designing and leveling a sociological model for the development of educational, research, and pedagogical capabilities in Islamic Azad University. The results of this study are consistent with the findings of previous studies conducted by Rad (2024), Taheri Mashari (2024), Zhu et al. (2024), Deus et al. (2022), and Jafari (2021). Rad (2024) demonstrated that Islamic Azad University, based on the seven identified dimensions, can pursue two main approaches: first, emphasizing the agency of the university in observing relevant considerations within strategic programs and daily activities; and second, integrating academic issues within the domains of education, research, and technology. Through these approaches and by utilizing the capacity of student-teachers, the university can play a valuable role in promoting cultural development within society.

In explaining this issue, it can be stated that the relationship between universities and industry, along with the development of education and research, represents one of the most essential interactions within any society and contributes significantly to innovation and economic growth in countries. This relationship can be interpreted as the flow of academic knowledge through the veins of society and the practical utilization of knowledge. The historical development of universities shows that they have evolved through three generations. First-generation universities were primarily educational and focused on teaching activities; second-generation universities concentrated on research and investigative activities; and third-generation universities emphasize entrepreneurship and solving societal problems through systematic and scientific approaches. Consequently, universities inevitably face demands for creating added value for society, and the production of wealth from knowledge has emerged as a new paradigm in higher education.

طراحی و سطح بندی مدل جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی

ماجده قلی پور

گروه علوم اجتماعی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف طراحی و سطح بندی مدل جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی می‌باشد. روش پژوهش کیفی و از نوع کاربردی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق شامل ۲۱ نفر از اعضای هیات علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان تهران می‌باشد که به روش نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از تکنیک اشباع داده‌ها انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختاریافته می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل یافته از روش تحلیل مضمون و نرم افزار میک میک استفاده شد. یافته‌های تحلیل شبکه مضامین نشان داد ۶ مضمون (سازمان‌دهنده) و ۱۸ مضمون پایه و ۷۸ کد اولیه مؤلفه‌ها و مقوله‌های جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی هستند. مضامین (سازمان‌دهنده) در قالب ۶ بعد ارائه شد که عبارت‌اند از: «تحول سازمانی»، «سیاست‌های کلان آموزشی و پژوهشی و پژوهشی»، «ویژگی‌های محیطی»، «کیفیت مطلوب دانش افزایی آموزشی پژوهشی و تربیتی»، «ارزش آفرینی»، «ارتقای مدیریت کیفیت آموزشی و پژوهشی» به دست آمد. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل میک میک مضمون‌های سازمان دهنده «تحول سازمانی»، «سیاست‌های کلان آموزشی و پژوهشی»، «ویژگی‌های محیطی»، «کیفیت مطلوب دانش افزایی آموزشی پژوهشی و تربیتی» در ناحیه عوامل پیوندی و مضامین سازمان دهنده «ارزش آفرینی» و «ارتقای مدیریت کیفیت آموزشی و پژوهشی» در ناحیه عوامل وابسته قرار گرفته‌اند.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴ آبان ۰۹

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴ اسفند ۰۳

تاریخ پذیرش:

۱۶ فروردین ۱۴۰۵

کلید واژه‌ها:

قابلیت‌های آموزشی،
پژوهشی،
تربیتی،
تحول سازمانی،
ارزش آفرینی،
کیفیت آموزشی

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): قلی پور، ماجده. (۱۴۰۵). طراحی و سطح بندی مدل جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه رویکردهای نوین در مدیریت و بازاریابی، ۸(۱)، ۴۶۸ تا ۴۸۸.

 <https://doi.org/10.22034/jmep.2026.423247.1264>

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: مرکز پژوهشی مطالعات مدیریت منابع و کسب و کار دانش محور

نویسنده مسئول: ماجده قلی پور

ایمیل: majedeh.gholipour@iau.ac.ir

مقدمه

در دنیای امروز، دانشگاه‌ها به عنوان پر ارزش‌ترین منابعی هستند که جوامع برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارند و همواره نقش اصلی‌ها، آن پیشرفت در سطح مادی و معنوی می‌باشد. سرمایه‌گذاری اصولی این در بخش نقش مهمی در ایجاد امکانات و تسهیلات برای نسل‌های آینده و اقدام صحیح در جهت توسعه همه جانبه کشور ایفا می‌کند (Ghasemi & Gilvaei & Ghorbani Param, 2025). واقعیت این است که دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی به عنوان یک سیستم اجتماعی پیچیده در محیط خود فعالیت می‌کنند. لذا از یکسو از جهات مختلف علمی، آموزشی، خدماتی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بر محیط خود و تحولات آن اثر می‌گذارند. از سوی دیگر، خود از محیط و تحولات آن تأثیر می‌پذیرند (Tahmasab & Dehghan Mangabadi, 2024). طبیعتاً مطلوب است که این تأثیر و تأثر تا آنجا که ممکن است به گونه‌ای بستر سازی و هدایت شود که بیشترین بهره را در توسعه جامعه و دانشگاه به ارمغان آورد. به همین روی، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی بالاخص دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان مراکز راهبردی در نظر گرفته می‌شوند که رشد و توسعه پایدار اجتماعی جوامع مستقیماً به کمیت و کیفیت محصولات آن وابسته می‌باشد (Rahmani & Lashgari et al, 2024). دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به عنوان شاخص‌ها ترین نهاد علمی که به امر پردازش انسان اهتمام می‌ورزند، موتور محرکه و مغز متفکر جامعه بوده و ساکناندار حرکت به سمت توسعه همه جانبه کشور می‌باشند (Montella et al, 2022). بر همین اساس، برخی مواجهه آموزش عالی با تغییرات زیاد در محیط داخلی و خارجی طی دهه‌های گذشته و لزوم پاسخ به چالش‌های در حال ظهور نظیر افزایش تقاضا برای آموزش عالی، کاهش حمایت‌های مالی دولتی، پیشرفت سریع تکنولوژی، تغییرات جمعیتی، منسوخ شدن برنامه‌های دانشگاهی و نیاز برای رقابت با مدل‌های نوین آموزش عالی را تحت شرایطی که ماهیت یک دانشگاه جامع سنتی حفظ گردد، مطرح نموده‌اند، در نتیجه تعداد زیادی از دانشگاه‌ها منجمله دانشگاه آزاد اسلامی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، جهت توسعه پایدار اجتماعی را به عنوان ابزاری برای ایجاد سود، تغییرات استراتژیک، سازگاری با تغییرات محیطی سریع و... به کار گرفتند (Mirzahosseini et al, 2022). یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه همه جانبه یک کشور وجود دانشگاه‌ها و مراکز دانشگاهی است که توجه به این مهم سابقه‌ای دیرین در میان ملل جهان دارد که ایران اسلامی نیز از این قاعده مستثنا نیست (Alexandro & Basrowi, 2024). نگاهی گذرا به تاریخچه آموزش عالی در ایران به خوبی موید آن است که در ادوار مختلف تلاش‌های فراوانی برای توسعه آموزش عالی صورت گرفته است و اوج این توجه در حال حاضر و وضوح آشکار است (Jafari, 2022). یکی از مهم‌ترین دستاوردهای آموزش عالی، ایجاد بستر مناسب برای توانمند ساختن استعدادها بالقوه افراد است تا با تربیت و پرورش این استعدادها، راه برای توسعه پایدار ملی فراهم شود (Aljermawi et al, 2024).

رسیدن به توسعه پایدار ملی امکان‌پذیر نیست مگر اینکه دانشگاه‌ها و مراکز دانشگاهی علاوه بر تولید، انتقال و اشاعه دانش، استعدادهای بالقوه را به بالفعل تبدیل کنند (Mousavi et al, 2021). اساسی‌ترین هدف دانشگاه، پرورش استعدادها و انتقال و پیشبرد دانش از طریق آموزش و پژوهش‌های علمی و ترویج و توسعه علوم به منظور تأمین و تجهیز نیروی انسانی متعهد و متخصص برای رفع نیازهای مشروع جامعه است و دانشگاه آزاد اسلامی گام‌های ارزنده‌ای در این خصوص برداشته است (Gravand et al, 2022).

بالا بردن سطح اطلاعات علمی مردم در زمینه‌های مختلف، گسترش مرزهای دانش از طریق تبادل نظر با مراکز و منابع علمی داخلی، خارجی و بین‌المللی، تعمیم و گسترش آموزش عالی در اجرای بند ۳ اصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تربیت دانش آموختگان و متخصصان متعهد برای خدمت به جمهوری اسلامی ایران، تأمین خودکفایی در علوم و فنون، صنعت، کشاورزی، بهداشت و درمان و سایر رشته‌ها، تربیت نیروی انسانی آگاه و متبحر از میان مردم همه مناطق در راستای رفع محرومیت‌های موجود از مهم‌ترین این وظایف است که دانشگاه آزاد اسلامی از این قاعده مستثنی نیست (Taheri & Mashari, 2024). با توجه به اینکه هدف اساسی دانشگاه آزاد اسلامی درگیر نمودن کلیه کارکنان، اعضاء هیأت علمی از مدیریت عالی تا پایین‌ترین سطح برای ایجاد رضایت دانشجویان از طریق ارائه خدمات با کیفیت آموزشی، پژوهشی و تربیتی است و کیفیت آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی تغییراتی وسیع را در توسعه و پیشبرد اهداف جامعه ایجاد می‌کند که این امر می‌تواند لازمه توسعه و پیشرفت همه جانبه کشور در تمامی زمینه‌های علمی، آموزشی، پژوهشی و غیره باشد (Bayat et al, 2021). با توجه به اهمیت و نقش آموزش و پژوهش در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه لازم است در جهت بهبود کیفیت نظام‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه‌ها اقدامات اساسی صورت پذیرد و از هدر رفتن سرمایه‌های انسانی و مادی جلوگیری بعمل آید، مدیریت در این نظام‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (Mbangula, 2025). آموزش و پژوهش با کیفیت موضوعی که نه فقط جزء جدانشدنی قوانین و سیاست‌های اجرایی جوامع امروزی به حساب می‌آید، بلکه تغییر رفتار و سبک زندگی تمام افراد، گروه‌ها و نهادهای جامعه در قرن بیست و یکم را می‌طلبد، به ویژه نهادهای دانشگاهی از جمله دانشگاه آزاد که با نقش محوری و مؤثری که در جامعه دارند، بازیگرانی کلیدی در دستیابی به آینده‌های پایدار به شمار می‌آیند (Bagherimajd & balaghat, 2023). در چشم انداز پایداری، مهم‌ترین سرمایه کشورها، سرمایه‌های انسانی هستند؛ بنابراین، داناسازی و بالطبع تواناسازی انسان‌ها اعم از رسالت‌هاست (Wu et al, 2023). در این بین، دانشگاه آزاد از این جهت که رسالت تولید علم، ترویج دانش و آموزش و پرورش منابع انسانی مورد نیاز بخش‌های مختلف جامعه را بر عهده دارد، از جایگاه ویژه‌ای در دستیابی به آموزش و پژوهش برخوردار است (Tafreshi, 2023). در دانشگاه آزاد مدیران، اعضاء هیأت علمی، کارکنان و دانشجویان مستعدترین گروه برای توسعه فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی هستند و آینده سازی موفق کشور باید به توانمندی این این گروه و کیفیت بخشی به آموزش و پژوهش در دانشگاه آزاد اسلامی توجه ویژه داشت (Javdani & Hamzerobati, 2023). از آنجا که طراحی الگویی مناسب برای نیل به اهداف توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی ضروری به نظر می‌رسد؛ این پژوهش تلاش کرد ضمن بررسی دستورالعمل‌های علمی، آموزشی، پژوهشی و تربیتی از منظر جامعه شناختی، الگویی مطلوب در دانشگاه آزاد استان تهران ارائه نماید. پژوهش حاضر بر آن است که تا به پرسش علمی زیر پاسخ دهد: طراحی و سطح بندی مدل جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی به چه صورت می‌باشد؟

ادبیات نظری

قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی

انسان‌ها از آغاز حیات تا کنون با فراگیری مهارت‌های مختلف توانسته‌اند روز به روز پیشرفت کنند. از طرفی دیگر، فراگیری هر موضوعی هم نیاز به آموزش دارد. با آموزش می‌توان مهارت‌ها و فنون مورد نیاز برای ادامه زندگی را به یادگیرنده‌ها انتقال داد (Zhu et al, 2024).

به طور کلی مفهوم آموزش به معنای آسان‌سازی یادگیری آن چیزی است که نیاز به یادگیری و کسب مهارت دارد. روش‌های مختلفی برای آموزش ارائه شده است که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

تدریس که عموماً در سراسر جهان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

آموزش عملی و تجربی که با عنوان مهارت‌آموزی هم از آن یاد می‌شود.

داستان‌گویی که معمولاً برای رده سنی کودکان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

بحث و پژوهش که معمولاً تأثیر زیادی در یادگیری دارد و فضایی فعال و پویا را محقق می‌سازد (Sajjad et al, 2022).

به طور کلی، هر اقدامی را که بتواند تغییراتی در طرز فکر، عمل و... شخص ایجاد کند، می‌توان به عنوان تعریف آموزش در نظر گرفت. معمولاً آموزش توسط مربیان و معلمان صورت می‌گیرد، اما در نوع دیگری از آموزش، شخص می‌تواند به خود، آموزش دهد و خودش یاد بگیرد، که به خودآموزی معروف است (Chang-Tik et al, 2024).

پژوهش یکی از اساسی‌ترین فعالیت‌های انسانی است که هدف آن کشف واقعیت‌ها، گسترش دانش و حل مسائل است. از آغاز تاریخ بشر، کنجکاوی و نیاز به درک بهتر جهان اطراف، انسان‌ها را به انجام پژوهش و جستجوی حقیقت سوق داده است. امروزه پژوهش نه تنها به عنوان یک ابزار برای توسعه علمی و فناوری شناخته می‌شود، بلکه نقشی کلیدی در بهبود کیفیت زندگی فردی و اجتماعی ایفا می‌کند. با توجه به پیشرفت‌های روزافزون در زمینه‌های مختلف علمی، پژوهش به عنوان یک فرآیند نظام‌مند و دقیق، امکان تولید دانش جدید و ارائه راه‌حل‌های عملی برای چالش‌های پیچیده را فراهم می‌آورد. این فرآیند، که بر اساس روش‌های علمی و استانداردهای مشخص انجام می‌شود، پایه و اساس نوآوری و پیشرفت در جوامع بشری است. پژوهش فرآیندی نظام‌مند و علمی برای کشف واقعیت‌ها، بررسی پدیده‌ها و حل مسائل است. اهداف آن شامل گسترش مرزهای دانش، ارائه راه‌حل‌های عملی برای مشکلات و ایجاد نوآوری در علوم مختلف است. پژوهش همچنین به بهبود کیفیت زندگی فردی و اجتماعی کمک می‌کند (Mensah & Ampadu, 2024).

معنای عام پژوهش، شامل هر نوع تلاش برای کشف حقیقت یا بررسی دقیق یک موضوع است. این تعریف گسترده می‌تواند تمامی انواع جستجوها، از بررسی‌های روزمره و غیررسمی تا تحقیقات عمیق و علمی را در بر گیرد. از سوی دیگر، معنای خاص پژوهش بیشتر به تحقیقات علمی و روشمند اشاره دارد که طبق یک برنامه مشخص و با استفاده از روش‌های استاندارد انجام می‌شود. در این نوع پژوهش، سؤالات تحقیق به دقت تعریف می‌شوند، داده‌ها جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند، و نتایج به صورت دقیق و مستند ارائه می‌گردند. پژوهش به عنوان فرآیندی هدفمند و نظام‌مند، نه تنها در تولید دانش نقش دارد، بلکه ابزاری قدرتمند برای حل مسائل پیچیده و ارائه راه‌حل‌های خلاقانه است. این فعالیت علمی اساس نوآوری و پیشرفت در تمامی حوزه‌های زندگی محسوب می‌شود (Quan & Zhang, 2024).

مطالعه‌ای نظام‌مند و کنترل‌شده تجربی و انتقادی درباره یک یا چند قضیه فرضی در زمینه روابط احتمالی میان پدیده‌های طبیعی است. پژوهش علمی انواع گوناگونی دارد. برای نمونه، باید دانست که تحقیق کاربردی در جست‌وجوی دستیابی به هدف و عملی است و تأکید آن بر تأمین سعادت و رفاه توده مردم و مطلوب بودن فعالیت است و به مقدار زیادی قائم به زمان و مکان است، اما هدف عمده و اساسی تحقیق بنیادی، افزایش حیطه دانش آگاهی است. در این تحقیق، تأکید بر مطالعه ارتباط درونی متغیر حالت است، نه بررسی قابلیت بشر در تأثیر گذاشتن بر ارتباط متقابل متغیرها (Silvia et al, 2022).

تحقیقات بنیادی، نتیجه‌گرا و تحقیقات کاربردی، تصمیم‌گراست. مانند حل بیکاری، مشکل کنکور و ترافیک (Nephawe & Lambani, 2022).

پژوهشگری فرآیندی پویا و علمی است که شامل کشف، جستجو، و بررسی دقیق برای یافتن پاسخ به سؤالات یا حل مسائل است. این فعالیت به‌وسیله افرادی که به دنبال گسترش مرزهای دانش و ارائه راه‌حل‌های نوآورانه هستند، انجام می‌شود. پژوهشگری را می‌توان یک مهارت، حرفه، یا حتی یک سبک زندگی دانست که از تفکر نقادانه، کنجکاوی، و پشتکار بهره می‌گیرد (Sigahi & Sznelwar, 2023).

پیشینه پژوهش

(Rad, 2024) تحقیقی تحت عنوان طراحی الگوی برنامه درسی سواد پژوهشی دانشجویان دانشگاه آزاد انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد دانشگاه آزاد براساس ابعاد هفتگانه یادشده با پیگیری دو رویکرد اصلی یکی عاملیت دانشگاه به رعایت ملاحظات در برنامه‌های راهبردی و فعالیت‌های روزمره و دیگری تلفیق مسائل درسی در بحث آموزش، پژوهش و فناوری دانشگاه می‌تواند به مدد ظرفیت دانشجو معلمان در فرهنگ‌سازی جامعه نقش ارزشمندی ایفا کند.

(Taheri Mashari, 2024) تحقیقی تحت عنوان طراحی الگوی تدریس چند فرهنگی برای اساتید انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد طراحی الگوی تدریس چند فرهنگی برای اساتید می‌تواند در هدایت و راهبر کلاس درس دانشجویان مفید و مؤثر باشد.

(Zhu et al 2024) تحقیقی تحت عنوان ارائه یک چهارچوب مفهومی برای سنجش کیفیت در دانشگاه‌های برزیل انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد فرآیند، عدم وابستگی به بازرسی عمومی در پایان به رغم تلاش‌های زیادی که در بخش صنعت، آموزش باهدف افزایش کیفیت زندگی انجام می‌گیرد، هنوز سازمان‌ها و مراکز آموزشی ما از بسیاری جهات از جمله آموزش، از پایین بودن کیفیت رنج می‌برند.

(Deus et al, 2022) تحقیقی تحت عنوان طراحی الگوی مطلوب یادگیری ترکیبی انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که یادگیری ترکیبی مطلوب می‌تواند در توسعه فردی و گروهی دانشجویان مفید و مؤثر باشد.

(Jafari, 2021) تحقیقی تحت عنوان تدوین الگوی طراحی الگوی یادگیری الکترونیکی دانشگاه آزاد اسلامی انجام داد. نتایج این تحقیق نشان داد ۱۲۴ مضمون پایه، ۳۹ مضمون سازمان دهنده در زمینه یادگیری الکترونیکی گردید که در قالب ۵ مضمون فراگیر به شرح ۱- مهارت شناختی، ۲- مدیریت آموزشی دانشگاه، ۳- رهیافت تربیتی، ۴- امور سبز فرهنگی پایدار، ۵- نظام عالی دانشگاه، سازماندهی شدند.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و مبتنی بر مطالعات کیفی، استراتژی مورد نظر اکتشافی، و روش مورد نظر تحلیل مضمون می‌باشد. جامعه پژوهش شامل ۲۱ نفر از اعضای هیات علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان تهران (واحد علوم و تحقیقات، واحد تهران مرکزی، واحد تهران جنوب، واحد تهران شرق، واحد تهران شمال، واحد علوم پزشکی تهران، واحد شهر قدس، واحد پردیس، واحد پرند و واحد اسلامشهر) بودند. در پژوهش حاضر با توجه به اهداف مورد نظر از مصاحبه‌های عمیق و نیمه ساختار یافته و بررسی متون برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. برای ثبت مصاحبه‌ها از نکته برداری به صورت همزمان استفاده شده و سعی بر این بود که بلافاصله بعد از اتمام هر مصاحبه ثبت آنها انجام و برای اطمینان از صحت انتقال اطلاعات، با مرور چند باره گفتگوها، تحلیل و بررسی دقیق‌تری نسبت به دیدگاه‌های طرح شده مصاحبه شوندگان انجام شود. همچنین از روش نمونه‌گیری غیر احتمالی و هدفمند برای انتخاب متون مرتبط و همچنین مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته استفاده شد و تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. برای تأمین روایی و پایایی از روش (Guba & Lincoln, 1980) استفاده شد. آن‌ها چهار معیار «قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال، قابلیت اتکا و قابلیت تأیید» را به منظور ارزیابی دقت علمی پژوهش مد نظر قرار داده‌اند (Danaeifar et al, 2017). در زمینه قابلیت اعتبار، از روش کنترل اعضاء استفاده شد. در زمینه قابلیت انتقال، یافته‌ها در اختیار متخصصین قرار داده شد. در زمینه قابلیت اتکا (قابلیت اطمینان)، از روش توافق بین کدگذاران استفاده شد و در زمینه قابلیت تأیید، از بازخورد هم‌تایان بهره گرفته شد. برای اطمینان از نحوه کدگذاری‌ها از چهار نفر ارزشیاب جهت کدگذاری مجدد یافته‌ها استفاده شد که به منظور تأیید از روش اسکات (Scott, 2012) استفاده شد که در این پژوهش میزان توافق بین ارزشیابان عدد ۸۰/۱۰ بدست آمد که نشان دهنده ۸۱ درصد توافق بین ارزشیابان در کدگذاری‌ها بود. برای تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از روش تحلیل مضمون و نرم افزار میک مک استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در ابتدا جدول جمعیت شناختی مربوط به مشارکت کنندگان ارائه می‌گردد.

جدول ۱. مشخصات مشارکت کنندگان در مصاحبه

ردیف	مدرک تحصیلی	رشته تحصیلی	رتبه دانشگاهی	جنسیت	سابقه کار
۱	دکتری	جامعه‌شناسی فرهنگی	استادیار	مرد	۲۰ سال
۲	دکتری	مدیریت منابع انسانی	استادیار	زن	۱۶ سال
۳	سطح ۳ حوزه	علوم قرآن و حدیث	استادیار	مرد	۱۷ سال
۴	دکتری	علوم تربیتی و روانشناسی	دانشیار	زن	۱۷ سال
۵	دکتری	زبان انگلیسی	استادیار	مرد	۱۶ سال
۶	دکتری	جامعه‌شناسی، اقتصاد و توسعه	دانشیار	زن	۲۶ سال
۷	دکتری	علوم و مهندسی آب	استاد	مرد	۲۴ سال
۸	دکتری	علوم تربیتی	استادیار	مرد	۱۲ سال

۹	دکتری	جامعه شناسی فرهنگی	دانشیار	مرد	۱۸ سال
۱۰	دکتری	روانشناسی تربیتی	دانشیار	مرد	۱۷ سال
۱۲	سطح ۴ حوزه	تفسیر و علوم قرآن	استادیار	زن	۱۴ سال
۱۳	دکتری	اقتصاد	استاد	مرد	۲۳ سال
۱۴	دکتری	تربیت بدنی	استادیار	زن	۱۸ سال
۱۵	دکتری	مدیریت اجرایی	دانشیار	مرد	۲۲ سال
۱۶	دکتری	جامعه شناسی	استادیار	مرد	۱۷ سال
۱۷	دکتری	مدیریت رفتار سازمانی	دانشیار	زن	۱۹ سال
۱۸	دکتری	مهندسی برق قدرت	استادیار	مرد	۲۳ سال
۱۹	سطح ۴ حوزه	حقوق جزا و جرم شناسی	دانشیار	مرد	۲۹ سال
۲۰	دکتری	مدیریت رفاه اجتماعی	دانشیار	زن	۲۸ سال
۲۱	دکتری	حقوق عمومی	استاد	مرد	۳۲ سال

در پاسخ به سؤال تحقیق ۶ مضمون (سازمان دهنده)، ۱۸ مضمون پایه و ۷۸ کد اولیه بدست آمد که در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۲. تحلیل مضامین سه گانه مربوط به طراحی الگوی جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی

ردیف	کدهای اولیه	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضمون فراگیر
۱	وجود رابطه دوسویه بین مدیران، اعضاء هیأت علمی و دانشجویان	کیفیت مطلوب آموزشی، پژوهشی و تربیتی	تحول سازمانی	مضمون فراگیر جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی
۲	ارتقای مستمر سواد تحقیق و پژوهش			
۳	جلب حمایت مدیران ارشد، پرسنل و هیئت علمی برای موفقیت بیشتر در امر تحقیقات و پژوهش و ارتباطات فعال			
۴	اطلاع رسانی به موقع فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی			
۵	فعالیت‌های ترغیبی آموزشی و پژوهشی برای دانشجویان			
۶	برنامه ریزی و سیاستگذاری اداری، آموزشی و دانشجویی برای توجه فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی			
۷	برگزاری جشنواره‌های علمی، آموزشی و پژوهشی			
۸	تمرکز بر نوآوری و کارآفرینی در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی			
۹	تلفیق اهداف توسعه پایدار در برنامه راهبردی و عملیاتی حوزه‌های مختلف آموزشی و پژوهشی دانشگاه			
۱۰	فعالیت‌های بلند مدت در دانش و تکنولوژی آموزشی			

ردیف	کدهای اولیه	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضمون فراگیر			
۱۱	یافتن کاربردهای بالقوه برای دستاوردها	کلان آموزشی و پژوهشی					
۱۲	حرکت به سمت تکنولوژی محور شدن						
۱۳	ارزیابی و رتببندی عملکرد دانشکده‌های مختلف از نظر اعمال اصول و سیاست‌های آموزشی و پژوهشی						
۱۴	اندازه گیری عملکرد اساتید و دانشجویان با توجه به شاخص‌های آموزشی و پژوهشی						
۱۵	تقویت دانشگاه به عنوان الگوی نقش استفاده بهینه از منابع آموزشی و پژوهشی	سنجش و اندازه گیری دقیق کیفیت آموزشی و پژوهشی					
۱۶	شناسایی منابع متمایز کیفیت آموزشی						
۱۷	تشویق کارمندان به یادگیری اطلاعات سبز توسط مدیران دانشگاه						
۱۸	تدوین شاخص‌های ارزشیابی آموزشی پژوهشی						
۱۹	تدوین شاخص‌های ارزشیابی آموزشی و پژوهشی						
۲۰	ایجاد فرهنگ مشارکت و تقویت آموزش و پژوهش						
۲۱	آموزش فرهنگ تحقیق و پژوهش به دانشجویان						
۲۲	دادن آزادی عمل به کارکنان برای تصمیم گیری در مورد مسائل آموزشی و پژوهشی						
۲۳	تلاش به منظور عملیاتی کردن آموزش در سطح دانشگاه و اجرای برنامه‌های سواد اطلاعاتی				کیفیت درک شده آموزشی و پژوهشی		
۲۴	تشویق استادان به تدریس و بحث در مورد مسائل پژوهشی در کلاس‌ها						
۲۵	توسعه یادگیری						
۲۶	ایجاد صلاحیت‌های لازم انجام فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی						
۲۷	برگزاری برنامه‌های درسی غیررسمی و فوق برنامه تحقیقاتی در جهت اهداف دانشگاه سبز						
۲۸	برگزاری دوره‌های توجیهی برای دانشجویان در خصوص چگونگی عملکرد دانشگاه در فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی						
۲۹	اشتراک اطلاعات مطلوب	ارتباطات داخلی آموزشی و پژوهشی					
۳۰	تحقیق و توسعه و پژوهش فرارشته‌ای و میان رشته‌ای با رویکرد جامع						
۳۱	راه اندازی مراکز تحقیقاتی برای پژوهش در حوزه توسعه پایدار اجتماعی						
۳۲	لزوم سرمایه گذاری در کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی						
		ارزیابی فنی دقیق آموزشی و پژوهشی					

ردیف	کدهای اولیه	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضمون فراگیر
۳۳	تلاش در جهت بهبود خدمات			
۳۴	حمایت از ابتکارهای پژوهشی دانشجویان مانند خبرنامه و...			
۳۵	تشویق اعضای هیئت علمی، کارکنان و دانشجویان به فناوری‌های نو ظهور	کیفیت مبتنی بر فناوری	ویژگی‌های علمی محیطی کار	
۳۶	تغییر ویژگیهای فناوری			
۳۷	تغییر در مهارتها و تخصص‌های مورد نیاز آموزش و پرورش			
۳۸	تغییر در نحوه ارائه خدمات آموزشی و پژوهشی			
۳۹	حمایت از تولید محصولات دانش بنیان در دانشگاه	فاکتورهای داخلی		
۴۰	سرمایه گذاری در فناوری جدید و دانش بنیان			
۴۱	تشویق استفاده از ظروف با قابلیت استفاده مجدد			
۴۲	ساختاری نوین آموزشی و پژوهشی	ساختار سازمانی		
۴۳	تغییر در الگوهای آموزشی و پژوهشی			
۴۴	تغییر در الگوهای تدریس آموزشی و پژوهشی			
۴۵	تفاوت و تغییر در الگوهای تصمیم گیری آموزشی و پژوهشی			
۴۶	حمایت از کسب و کارهای دانش بنیان			
۴۷	توازن فرآیندها و سیاست‌های پاداش با اهداف آموزشی و منابع انسانی	ارزیابی کیفی آموزشی و پژوهشی	کیفیت مطلوب آموزشی و پژوهشی	
۴۸	ایجاد انگیزه در افراد برای بهبود عملکرد			
۴۹	ایجاد انگیزه در افراد برای مشارکت بیشتر در برنامه‌ها			
۵۰	به کارگیری مطلوب سیستم کیفیت داخلی	توانمندسازی آموزشی و پژوهشی		
۵۱	بسترهای پیشرفت شغلی			
۵۲	به حداقل رساندن قوانین و مقررات سختگیرانه			
۵۳	استفاده از فناوری‌های نوین در زمینه توسعه پایدار تحقیقاتی			
۵۴	استراتژی جایگاه یابی در آموزش مدارس	آموزش و پژوهش مستمر		
۵۵	آموزش کارآفرینی			
۵۶	ارزشیابی آموزشی			
۵۷	ارتقای جایگاه آموزش در فعالیتهای کارآفرینی			
۵۸	سیستم تقدیر و تشویق کار آمد	کیفیت جامع استراتژیک	ارزش آفرینی	
۵۹	سیستم ارتباطی منظم و قوی			
۶۰	اصلاح مداوم فرآیندهای آموزشی و پژوهشی			
۶۱	به کارگیری خلاقیت‌های آموزشی و پژوهشی			

ردیف	کدهای اولیه	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضمون فراگیر
۶۲	بکارگیری فرایندهای نوآورانه در آموزش و پژوهش			
۶۳	سختار دهی منابع آموزشی و پژوهشی	ارزیابی		
۶۴	دسته بندی کردن منابع	استراتژیک		
۶۵	استفاده از قابلیت‌های موجود و جدید آموزشی و پژوهشی	کیفیت منابع		
۶۶	افزافه کردن معیارهای آموزشی و پژوهشی در آگهی و شرایط استخدامی	مزیت رقابتی		
۶۷	انعکاس راهبردهای آموزشی و پژوهشی در سیاست‌های استخدامی			
۶۸	بیان ارزش‌های زیست محیطی در آگهی‌های استخدامی			
۶۹	اهداف آموزشی و پژوهشی با نظام ارزیابی سازمان		ارتقای مدیریت کیفیت آموزشی و پژوهشی	
۷۰	طرح معیارهای آموزشی و پژوهشی در ارزیابی عملکرد کارکنان			
۷۱	ایجاد استانداردهای آموزشی و پژوهشی در سطح سازمان	ارتقای نوآوری		
۷۲	ارائه بازخورد دوره‌های به کارکنان برای دستیابی به اهداف آموزشی و پژوهشی			
۷۳	مدیریت تعمیر و نگهداری دستگاه‌ها و تجهیزات			
۷۴	توسعه و نوسازی زیر ساخت‌های آموزشی و پژوهشی	ارتقای فناوری		
۷۵	شناسایی فرصت‌های کارآفرینانه در حوزه آموزش			
۷۶	تشخیص نقاط قوت و ضعف آموزشی و پژوهشی			
۷۷	به کارگیری ایده‌های نوین آموزشی و پژوهشی			
۷۸	قابلیت دسترسی راحت به خدمات آموزشی و پژوهشی			

مدلسازی ساختاری تفسیری یکی از ابزارهایی است که تعامل بین متغیرهای مختلف را نشان می‌دهد. مدلسازی ساختاری تفسیری روابط بین متغیرها را به صورت روابط سلسله مراتبی نشان می‌دهد؛ بنابراین، این روش به منظور شناسایی و نشان دادن روابط بین اجزای مختلف که می‌توانند روابط پیچیده‌ای داشته باشند، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

جدول (۳) دربرگیرنده اطلاعات حاصل از تجمیع نظر خبرگان برای انجام فرآیند ساختار تفسیری است. همچنین جدول (۴) نشان دهنده روابط میان ابعاد از جهت تأثیرگذاری و تأثیرپذیری آن‌ها بر یکدیگر می‌باشد.

بر اساس نتایج حاصل از مدلسازی ساختاری تفسیر مدل نهایی روابط میان مضامین سازمان دهنده الگوی جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی در شکل (۱) ترسیم گردید که از سه سطح تشکیل شده است.

در سطح اول، مضامین «تحول سازمانی»، «سیاست‌های کلان آموزشی و پژوهشی» قرار گرفته است. به عبارتی مضامین مذکور بیشترین تأثیر را از سایر مضامین پژوهش می‌پذیرند. در سطح دوم مدل، مضامین «ویژگی‌های محیطی» و «کیفیت مطلوب دانش افزایی آموزشی پژوهشی و تربیتی» قرار گرفته‌اند. مضامین قرار گرفته در سطح دوم بر مضامین سطح اول تأثیر گذاشته و از مضامین سطح سوم تأثیر می‌پذیرند. همچنین در سطح سوم مضامین «ارزش آفرینی» و «ارتقای مدیریت کیفیت» قرار گرفته است که بیشترین تأثیر را بر مضمون‌های سطح پایین تر دارند.

جدول ۳. ماتریس نهایی الگوی جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی

مضمون سازمان دهنده	تحول سازمانی	سیاست‌های کلان آموزشی و پژوهشی	ویژگی‌های محیطی	آموزشی پژوهشی و تربیتی	کیفیت مطلوب دانش افزایی	ارزش آفرینی	ارتقای مدیریت کیفیت آموزشی و پژوهشی
تحول سازمانی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
سیاست‌های کلان آموزشی و پژوهشی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
ویژگی‌های محیطی	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰
کیفیت مطلوب دانش افزایی آموزشی پژوهشی و تربیتی	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱
ارزش آفرینی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
ارتقای مدیریت کیفیت آموزشی و پژوهشی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱

جدول ۴. ماتریس معیارهای ورودی و خروجی الگوی جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی

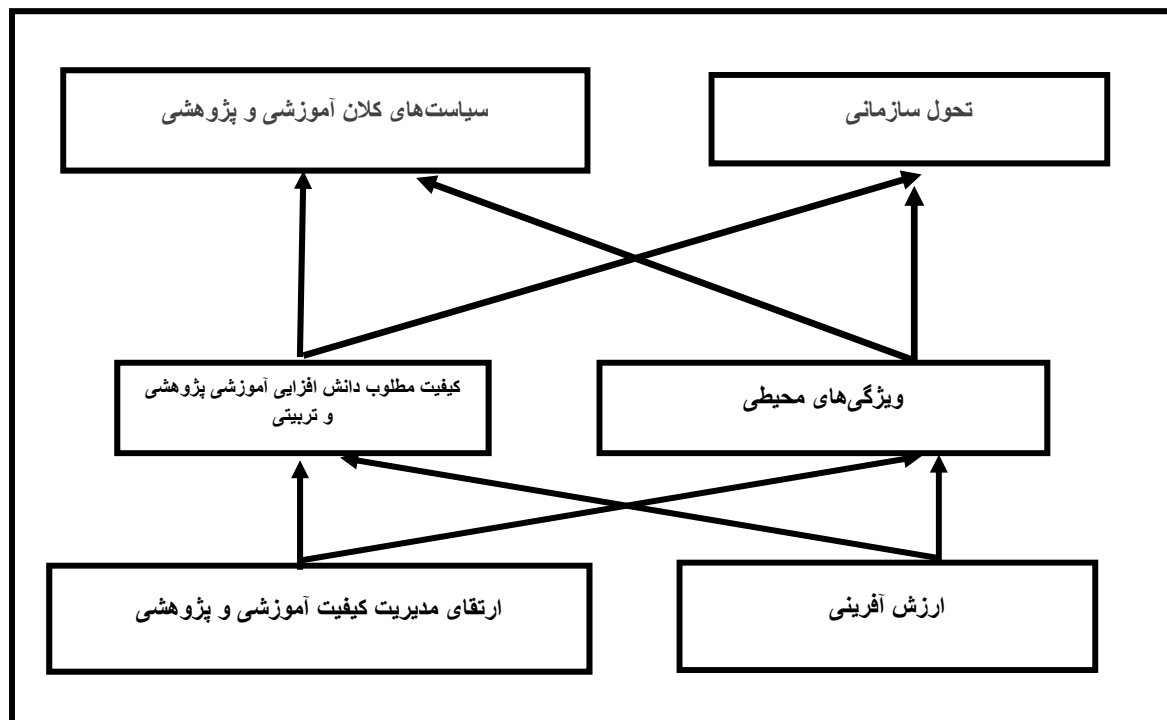
سطح	مضمون سازمان دهنده	ورودی	خروجی	اشتراک
II	تحول سازمانی	۱، ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰	۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰	۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰
III	سیاست‌های کلان آموزشی و پژوهشی	۱، ۲، ۵، ۶، ۹، ۱۰	۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰	۱، ۲، ۵، ۶، ۹، ۱۰
I	ویژگی‌های محیطی	۱، ۲	۳، ۷، ۸، ۱۰	۳، ۷، ۸، ۱۰
II	کیفیت مطلوب دانش افزایی آموزشی پژوهشی و تربیتی	۱، ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰	۳، ۴، ۵، ۷، ۸، ۱۰	۴، ۵، ۸، ۱۰
II	ارزش آفرینی	۱، ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰	۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰	۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰

سطح	اشتراک	خروجی	ورودی	مضمون سازمان دهنده
	۱	۱		
III	۱، ۲، ۵، ۶، ۹، ۱۰	۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰ ۱	۱، ۲، ۵، ۶، ۹، ۱۰	ارتقای مدیریت کیفیت آموزشی و پژوهشی

سطح اول

سطح دوم

سطح

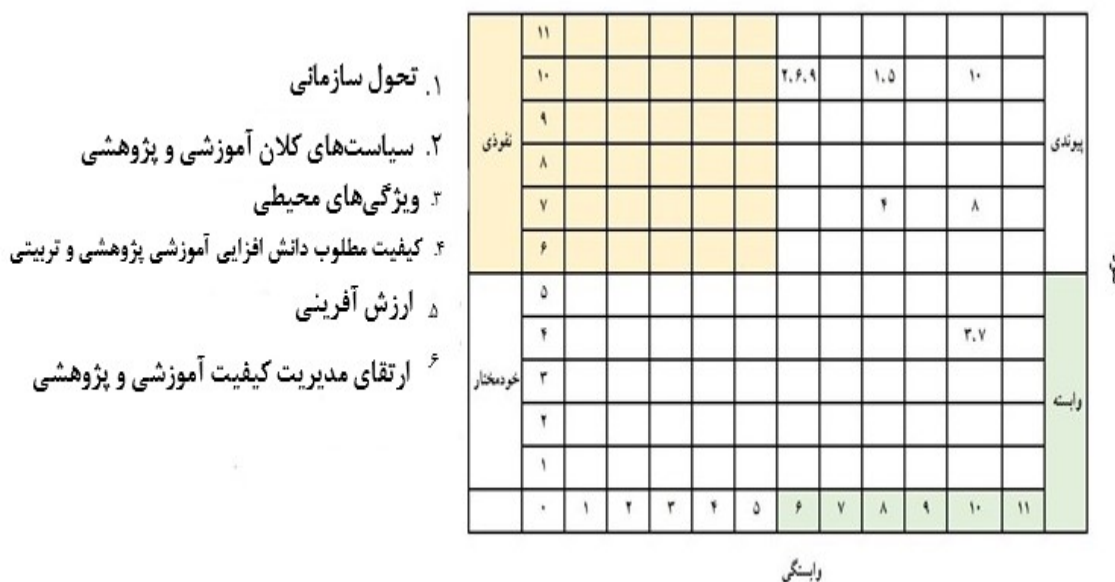

شکل ۱. نمودار مدل معادلات ساختاری تفسیری الگوی جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی

بر اساس نتایج حاصل از تحلیل میک‌مک مضمون‌های سازمان دهنده «تحول سازمانی»، «سیاست‌های کلان آموزشی و پژوهشی»، «ویژگی‌های محیطی»، «کیفیت مطلوب دانش افزایی آموزشی پژوهشی و تربیتی» در ناحیه عوامل پیوندی و مضامین سازمان دهنده «ارزش آفرینی» و «ارتقای مدیریت کیفیت آموزشی و پژوهشی» در ناحیه عوامل وابسته قرار گرفته‌اند.

جدول ۵. ماتریس تصمیم‌گیری میک مک برای الگوی جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی

مضمون سازمان دهنده	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	نفوذ
۱. تحول سازمانی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۰
۲. سیاست‌های کلان آموزشی و پژوهشی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۰
۳. ویژگی‌های محیطی	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۴
۴. کیفیت مطلوب دانش افزایی آموزشی پژوهشی و تربیتی	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۷
۵. ارزش آفرینی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۰
۶. ارتقای مدیریت کیفیت آموزشی و پژوهشی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۰
وابستگی	۸	۶	۱۰	۸	۸	۶	۱۰	۱۰	۶	۱۰	۱۰

شکل ۲. نمودار میک مک برای الگوی جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی

در نهایت پس از طی مراحل اختصاص کدهای اولیه به پاره‌گفتارهای مشارکت‌کنندگان، اختصاص کدهای اولیه به پاره‌گفتارهای استخراج‌شده، ادغام کدهای اولیه و استخراج مضامین پایه، دسته‌بندی مضامین پایه به مضامین سازمان‌دهنده، دسته‌بندی مضامین سازمان‌دهنده به مضمون فراگیر و تدوین نهایی مضامین و ارائه بازخورد به مشارکت‌کنندگان، بازبینی و موضع‌گیری پژوهشگر، شبکه‌نمایی مضامین استخراج‌شده؛ نتایج نشان داد مفاهیم استخراج‌شده مربوط به الگوی جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی شامل ۷۸ کد اولیه، ۱۸ مضمون پایه و ۶ مضمون سازمان‌دهنده می‌باشد که تشکیل‌دهنده الگوی جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی هستند.

بحث و نتیجه گیری

یکی از وظایف مهم آموزش عالی، توانمندسازی دانشجویان در برابر چالش‌ها، تقاضاها و نیازهای آینده است. توسعه ظرفیت‌های آموزش و پژوهشی دانشجویان می‌تواند از طریق آموزش بهبود یابد، بنابراین می‌توان ادعا نمود که یکی از متغیرهای مهم، کیفیت روش‌های تدریس و یادگیری است که می‌تواند بر توسعه توانایی پژوهشی دانشجویان تاثیرگذار باشد. امروزه، توجه به تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی، کارآفرینی دانشگاهی صنعت، به‌طور چشمگیری، افزایش یافته است دانشگاه به انجام آموزش، پژوهش، توسعه و دیگر فعالیت‌های مشترک در یک نظام آموزشی اشاره دارد و اجازه می‌دهد تمام احزاب و اقشار جامعه از فرصت‌های موجود در دانشگاه بهره‌مند شوند از این‌رو، دانشگاه‌ها زمانی در مسیر خدمت به توسعه و پویایی کشور قرار می‌گیرند که دانش و تخصص خود را در تولیدات صنعتی متجلی سازند و در راه تحقیق و پژوهش برای پاسخگویی به نیازهای صنایع و نیازهای جامعه گام‌های جدی بردارند. دانشگاه زیرمجموعه‌ای از نظام آموزش عالی است و به‌عنوان یک سازمان آموزش عالی دارای وظایف و کارکردهایی است که در رسالت‌ها و مأموریت‌های آموزش عالی برای آن تعیین شده است. این کارکردها، به‌اجمال، شامل آموزش، پژوهش و خدمات است. یونسکو سه کارکرد اصلی تولید، انتقال و توزیع دانش را از وظایف دانشگاه‌ها برمی‌شمارد. اگر این سه کارکرد در حوزه‌های تخصص خود بررسی شود می‌توان چنین استنباط کرد که، برای رسیدن به دانشگاهی که هدف آن ارتقای توان صنعتی و اقتصادی کشور است، کارکردهای فوق باید تخصصی‌تر مد نظر قرار گیرد از این‌رو، باید تلاش کرد رویکرد غالب دانشگاه‌ها در حوزه‌های آموزش، پژوهش و فناوری از عرضه‌محوری به تقاضا‌محوری و تأکید بر نیازهای جامعه و رویکردهای جامعه‌شناسانه دگردیسی یابد. یکی از نقص‌های موجود در هم‌راستایی اقدامات دانشگاه با نیازهای بخش صنعت در کیفیت کارکرد پژوهشی آن نهفته است. انتشار و اشاعه دانش از راهکارهای توسعه ارتباط دانشگاه و صنعت است در کشورهای پیشرفته یا کشورهایی که دارای موفقیت‌ها و پیشرفت‌های بزرگ صنعتی در جهان هستند همکاری‌های علمی و پژوهشی بین دانشگاه و صنعت ساختار و نظام قانونمند و رسمی دارد. اما صاحب‌نظران و پژوهشگران در ایران، به کارایی کارکرد پژوهشی دانشگاه‌ها در ارتباط با صنعت، انتقادهایی جدی دارند. در نظام برنامه‌ریزی دانشگاه‌ها، جایی برای حضور نمایندگان بخش تقاضا یعنی صنعت پیش‌بینی نشده است از سوی دیگر، عدم تطابق مسائل موردنظر استادان دانشگاه‌ها با نیازهای اساسی جامعه و نیازهای امروز صنایع کشور از دیگر مسائلی است که باید به آن توجه کرد. امروزه، بیشترین توجه و تلاش جامعه دانشگاهی کشور انجام‌دادن پژوهش‌هایی، با محوریت موضوعات پیچیده و موردعلاقه جامعه بین‌المللی، و نگارش مقاله و چاپ آن در نشریات معتبر بین‌المللی، برای ارتقای علمی، است. متأسفانه، بنابر قوانین و بخشنامه‌های وزارت علوم نیز، ارزش چاپ مقالات در مجلات خارجی و بین‌المللی بسیار بیشتر از ارزش یک کار تحقیقاتی متناسب با نیازهای جامعه است بنابراین، با توجه به مسائل آموزشی، پژوهشی و تربیتی نظام آموزش عالی کشور از دیدگاه جامعه‌شناختی و طبق بررسی‌های صورت گرفته نگارندگان، چنین به نظر می‌رسد که هنوز در حوزه کارکرد پژوهشی دانشگاه‌ها در راستای صنعت‌یاری تحقیق جامعی صورت نگرفته است که برگرفته از خرد جمعی دست‌اندرکاران و ذی‌نفعان حوزه ارتباط دانشگاه با صنعت از دیدگاه جامعه‌شناسی باشد.

یافته‌های تحلیل شبکه مضامین نشان داد ۶ مضمون (سازمان‌دهنده) و ۱۸ مضمون پایه و ۷۸ کد اولیه مؤلفه‌ها و مقوله‌های جامعه‌شناختی توسعه قابلیت‌های آموزشی، پژوهشی و تربیتی در دانشگاه آزاد اسلامی هستند. مضامین (سازمان‌دهنده) در

قالب ۶ بعد ارائه شد که عبارت‌اند از: «تحول سازمانی»، «سیاست‌های کلان آموزشی و پژوهشی»، «ویژگی‌های محیطی»، «کیفیت مطلوب دانش افزایی آموزشی پژوهشی و تربیتی»، «ارزش آفرینی»، «ارتقای مدیریت کیفیت آموزشی و پژوهشی» به دست آمد. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل میک‌مک مضمون‌های سازمان دهنده «تحول سازمانی»، «سیاست‌های کلان آموزشی و پژوهشی»، «ویژگی‌های محیطی»، «کیفیت مطلوب دانش افزایی آموزشی پژوهشی و تربیتی» در ناحیه عوامل پیوندی و مضامین سازمان دهنده «ارزش آفرینی» و «ارتقای مدیریت کیفیت آموزشی و پژوهشی» در ناحیه عوامل وابسته قرار گرفته‌اند. نتایج حاصل از این یافته با نتایج پژوهش‌های (Rad, 2024) (Taheri Mashari, 2024) (Zhu et al) (2024) (Deus et al, 2022) (Jafari, 2021) همسو می‌باشد. (Rad, 2024) نشان دادند که دانشگاه آزاد براساس ابعاد هفتگانه یادشده با پیگیری دو رویکرد اصلی یکی عاملیت دانشگاه به رعایت ملاحظات در برنامه‌های راهبردی و فعالیت‌های روزمره و دیگری تلفیق مسائل درسی در بحث آموزش، پژوهش و فناوری دانشگاه می‌تواند به مدد ظرفیت دانشجو معلمان در فرهنگ‌سازی جامعه نقش ارزشمندی ایفا کند. (Taheri Mashari, 2024) نشان داد که طراحی الگوی تدریس چند فرهنگی برای اساتید می‌تواند در هدایت و راهبر کلاس درس دانشجویان مفید و مؤثر باشد.

در تبیین و توجیه این سؤال می‌توان گفت ارتباط بین دانشگاه و صنعت و توسعه آموزش و پژوهش از ضروری‌ترین مناسبات هر جامعه است و درجه بالایی از نوآوری و رشد اقتصادی را برای کشورها به‌ارمغان می‌آورد این ارتباط را می‌توان به معنای جاری شدن علم دانشگاه‌ها در شاهرگ‌های جامعه و استفاده عملی از دانش دانست روند توسعه دانشگاه‌ها نشان می‌دهد که دانشگاه‌ها، از بدو پیدایش، سه نسل مختلف را داشته‌اند. دانشگاه‌های نسل اول، عموماً، آموزشی و مبتنی بر فعالیت‌های تعلیمی بودند؛ دانشگاه‌های نسل دوم بر فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی تمرکز داشتند؛ و در دانشگاه‌های نسل سوم؛ کارآفرینی و حل مسائل جامعه با رویکرد علمی و نظام‌یافته مدنظر قرار دارد دانشگاه‌ها، خواه‌ناخواه، با مطالبات تولید ارزش افزوده برای جامعه روبه‌رو هستند و تولید ثروت از علم پارادایمی جدید در آموزش عالی است. به‌طورکلی، دانشگاه‌ها برای ایفای نقش مؤثر خود در دوران جدید، نمی‌توانند در عین وفاداری به سازوکارهای سنتی خود، پرچمدار و طلایه‌دار روزهای بهتر خود باشند. از این‌رو، برنامه‌ریزی نوین و طراحی مجدد فعالیت‌ها و نقش‌ها ضرورتی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود یکی از مهم‌ترین کارکردهای دانشگاه، که بارزترین ویژگی نسل دوم دانشگاهی نیز هست، کارکرد پژوهشی آن است. علی‌رغم اینکه پژوهش، به‌عنوان کارکرد اصلی آموزش عالی، در همه جا مطرح است و توافق عمومی در مورد آن وجود دارد، تعداد نسبتاً کمی از دانشگاه‌ها برای پیش این کارکرد و نیز به حداکثر رساندن آن، سیاست‌های ویژه‌ای اتخاذ کرده‌اند. دیدگاه‌های جدید در سیاست‌گذاری‌های توسعه پژوهش، بر ملموس‌تر بودن تأثیرات اقتصادی - اجتماعی فعالیت‌های پژوهشی تأکید زیادی دارند. یکی از مهم‌ترین جنبه‌های این سیاست‌ها توجه به تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی و توسعه فناوری‌های نوین است براین‌اساس، دانشگاه‌ها نه تنها مسئولیت عرضه آموزش و اجرای پژوهش را برعهده دارند، بلکه مستقیماً در قبال رشد اقتصادی جامعه نیز مسئول‌اند.

Reference

- Alexandro, R., & Basrowi, B. (2024). Measuring the effectiveness of smart digital organizations on digital technology adoption: An empirical study of educational organizations in Indonesia. *International Journal of Data and Network Science*, 8(1), 139-150.

- Aljermawi, H., & Ayasrah, F., & Al-Said, K., & Abualnadi, H., & Alhosani, Y. (2024). The effect of using flipped learning on student achievement and measuring their attitudes towards learning through it during the corona pandemic period. *International Journal of Data and Network Science*, 8(1), 243-254.
- Bagherimajd, R., & balaghat, S.R. (2023). The impact of green university on students sustainable lifestyles. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 28(1), 159-186. doi: 10.52547/irphe.1401.1.159. (in Persian)
- Bayat, M., & Hashemfar, D., & Hatami, J., & Talebi, A. (2021). The effect of pre-training strategies and scripts in the collaborative reasoning-based learning environment on the acquisition and transfer of decision-making skills and satisfaction. *Journal of Educational Sciences of Shahid Chamran University of Ahvaz*, 28(2), 59-78. <https://doi.org/10.22055/edus.2021.36064.3165>. (In Persian).
- Chang-Tik, C., & Dharmaratne, A., & Driskell, J., & Kumari, Y. (2024). A framework informing the interplay of physical, digital and social spaces in supporting an environment for active learning. *Asia Pacific Journal of Education*, 1-19.
- Ghasemi Gilvaei, V., & Ghorbani Param, A. (2024). A model of tower construction based on sustainable social development and its effects on preserving the urban environment of Tehran. *Quarterly Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, (76), 409-419. (In Persian)
- Gravand, Y., & Omidian, M., & Farhadi Rad, H., & Razavi, S. A. (2022). Explaining the socialization process of learning in experimental science course: a qualitative research. *Journal of Educational Sciences of Shahid Chamran University of Ahvaz*, 6(2), 41-62. <https://doi.org/10.22055/edus.2022.39996.3333>. (In Persian).
- Jafari, S. (2022). Developing a sustainable green university model for higher education. *Journal of Research in Educational Systems*, 16(57), 105-118. Doi: 20.1001.1.23831324.1401.16.57.8.7. (In Persian)
- Javdani, H., & Hamzerobati, M. (2023). Sustainable university, an endeavor for survival and sustainability. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 25(2), 63-86. (in Persian)
- Mbangula, D. K. (2025). Impact of ICT on Remote Teaching and Learning in Higher Institutions in Namibia. In M. Khosrow-Pour, D.B.A. (Ed.), *Encyclopedia of Information Science and Technology*, Sixth Edition. Advance online publication. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-7366-5.ch035>.
- Mensah, F. S., & Ampadu, E. (2024). Benefits, Challenges and Opportunities of Using Computer-Assisted Instruction in Mathematics Education. *IoT, AI, and ICT for Educational Applications: Technologies to Enable Education for All*, 31-49.
- Mirzahassein, H., Rassafi, A. A., Jamali, Z., Guzik, R., Severino, A., & Arena, F. (2022). Active transport network design based on transit-oriented development and complete street approach, finding the potential in Qazvin, *Infrastructures*, 7(2), 23. (In Persian)
- Montella, A., Chiaradonna, S., Mihiel, A. C. D. S., Lovegrove, G., Nunziante, P., & Rella Riccardi, M. (2022). Sustainable complete streets design criteria and case study in Naples, Italy. *Sustainability*, 14(20), 13142.
- Mousavi, S. H., & Ghorchian, N., & Jafari, P. (2021). Presenting a model for promoting the role of universities in sustainable development. *Quarterly Journal of Educational Leadership and Management*, 15(1), 97-136. Doi:20.1001.1.27171329.1400.15.1.4.9. (in Persian)
- Nephawe, F. T., & Lambani, M. N. (2022). Use of question-and-answer method in teaching English prepositions to Primary School learners. *International Journal of Language and Literary Studies*, 4(3), 109-125.
- Quan, Z., & Zhang, Y. (2024). A Historical Review on Learning With Technology: From Computers to Smartphones. In *Encyclopedia of Information Science and Technology*, Sixth Edition. 1-2.
- Rahmani Lashgari, M., & Rajabi, A., & Vali Shariat Panahi, M., & Estelaji, A. (2024). An analysis of the role of participation in sustainable social development of neighborhoods, case study: neighborhoods of district 8 of Tehran. *Applied Research in Geographical Sciences*, (72), 99-114.

doi:10.52547/jgs.24.72.99

URL: <http://jgs.khu.ac.ir/article-1-3864-fa.html>. (In Persian)

- Rubach, C., & Quast, J., & Porsch, R., & Arndt, M. (2024). Exploring the link between basic ICT competence beliefs and technology use for student teachers and teachers: A use of bifactor exploratory structural equation models. *Unterrichtswissenschaft*, 51(2), 88-104.
- Sajjad, M., & Munir, H., & Kanwal, S., & Naqvi, S. A. A. (2022). Spatial inequalities in education status and its determinants in Pakistan: A district-level modelling in the context of sustainable development Goal-4. *Applied Geography*, 140, 102665.
- Sigahi, T. F., & Sznelwar, L. I. (2023). From isolated actions to systemic transformations: Exploring innovative initiatives on engineering education for sustainable development in Brazil. *Journal of Cleaner Production*, 384, 135659
- Sihombing, D., & Sirait, A. P., & Sirait, B. (2024). Development of Digital Teaching Materials Using Problem Based Learning Models on Business Introduction Subject. *Journal of Education and Teaching Learning (JETL)*, 6(1), 13-24.
- Silvia, F., & Alberto, R., & Elena, Marco C. (2022). The path toward a sustainable green university: The case of the University of Florence. *Journal of Cleaner Production*, (279), 232-263.
- Tafreshei, M. (2023). Strategic Planning Model Based on Innovation: An Approach for The Development of Human Resources of the Organization. *Quarterly Journal of Training and Development of Human Resources*, 37, (37), 86. Doi: 20.1001.1.24233277.1402.10.37.5.5 (in Persian)
- Taheri, H. & Mashari, M. (2024). The role of green university in achieving sustainable development, with emphasis on environmental education, Sixth National Conference on Environmental Engineering and Management, Ahvaz. <https://civilica.com/doc/2058842>. (In Persian)
- Tahmasb Nia, Z., & Dehghan Mangabadi, A. (2024). Explaining the indicators affecting sustainable social development with emphasis on the complete streets approach. *Quarterly Journal of Sustainable Urban Development*, No. 1-20.
- Wu, T. T., & Lee, H. Y., & Li, P. H., & Huang, C. N., & Huang, Y. M. (2024). Promoting self-regulation progress and knowledge construction in blended learning via ChatGPT-based learning aid. *Journal of Educational Computing Research*, 61(8), 3-31.
- Zhu, B., & Wang, T., & Liu, G. (2024) Revealing dynamic goals for university's sustainable development with a coupling exploration of SDGs. *Sci Rep* 14, 22799.